

Gripsholm

Utmed uppfartsvägen till Gripsholms slott utanför Mariefred står två runstenar, båda med inskrift från 1000-talet. Var stenarna ursprungligen stått är okänt.

Runor

*HIFNIFIR * HNY * HNFIR * HIFIA * HIFN *
RIFIHIF * HIFHIF * HIFHIF * HIF + HIFHIF

* HIF * HIFHIFHIF * HIF * HIF * HIFHIF * HIFHIF
* HIFHIF * HIFHIF * HIF * HIFHIF * HIF
* HIFHIF * HIFHIF *

Translitterering

**hikkulfr × auk × ulfr × þair × letu ×
raisa × staina × þapa × at + broþur**

* sin × kitilmut · auk × bro × iftir × somu
* moþur × sina × in × iruni × -iuk
* broþir + hinar *

Normalisering

Hælgulfr(?) ok Øyulfr þæir letu ræisa stæina þaða at broður sinn Kætilmund ok bro æftir Somu, moður sina. En Bruni(?) hiogg, broðir hennaR.

Översättning

Hälgulv och Öulv de lät resa båda stenarna efter sin broder Kätilmund och (gjorde) bro efter Soma sin moder. Och Brune (?), hennes broder, högg.

Publicerad: Södermanlands runinskrifter 178.

År 1730 meddelade landshövdingen i Nyköping att man i samband med grävningarna på slottsbacken funnit en runsten en halv aln under jorden på en liten av gråstenformerad grav. Ordet grav användes på 1700-talet i en vidare betydelse än vad vi gör idag. Utifrån landshövdingens knappa beskrivning kan vi därför inte dra slutsatsen att det var fråga om en anläggning över en avliden person. Sin nuvarande placering fick stenen 1926.

Ristningen med kors uppvisar stora likheter med en runsten som sitter inmurad i Kärnbo kyrkoruins södra vägg. Båda runstenarna är säkerligen utförda av samme ristare. Ristarnamnet som bara finns på Gripsholmsstenen brukar uppfattas som en onöjaktig skrivning av Brune, men denna tolkning är osäker.

Runor dubbeltecknas normalt inte i vikingatida inskrifter. Det ligger därför nära till hands att uppfatta den ena av de två k-runorna i inskriftens första namn som en felristning. Om man räknar med att den första k-runan är en felristning för l, får man det ovanliga namnet Hälgulv. Det är säkert belagt på en runsten vid Södra Lunger i Närke och förekommer kanske på ytterligare ett par sörmländska runstenar. En annan möjlighet är att det är fråga om det sällsynta Häggulv, som förmodligen återfinns på en västmanländsk runsten. Moderns namn Soma är för övrigt okänt. Det är kanske en bildning ordet "somi" ära, heder.

Runan m i "fordom" är en variant med två prickar. I Småland finns ytterligare ett halvduzin inskrifter med sådana m-runor. I Skåne och Danmark finns också några exempel. Längre norrut blir den ovanligare. I Västergötland finns bara ett exempel och i Södermanland två. Denna m-runan uppfattas vanligen som en övergångsform mellan den ålderdomliga typ med cirkelformad bistav som t. ex. finns på runstenarna i Velande och Västra Strö och den vanliga m-runan.

Ordet bro kunde på vikingatiden betyda såväl fribro, vägbank som iordningsställt vadställe. Att någon låtit göra bro/spänger omnämns i minst 16 sörmländska inskrifter. Brobyggande sågs av

VÄLJ RUNSTEN:

Välj en länk

VÄLJ LANDSKAP:

Välj en länk

Sö 178, stenen längst från slottet.

Foto: Bengt A Lundberg

Sö 179, stenen närmast slottet.

Foto: Bengt A Lundberg

Så hittar du dit:

Klicka på länken nedan till Eniros karttjänst.

[Eniro.se](http://eniro.se)

kyrkan som en from gärning och många broar har säkert byggts med kristna motiv. Att familjen varit kristen framgår av korset.

Riksantikvarieämbetet Telefon: 08
-5191 8000 Här finns vi
E-post:

Runor

* T N T : N I T : R T I H T : H T T I T : B I T H T T : H N T :
H I T : * T R T T T : B R N P N R : I T P N T R H : B T I A P N R N :
T R I P I T T : P I T R I : T T : P N N I : T N P :
T : N H T T R T T R : T I : P T P N : T N N : H N T T R : T T :
T H I R P : T T T : T I

Translitterering

* tula : lit : raisa : stain : pinsat : sun :
sin : haralt : brupur : inkuars : þair furu :
trikila : fiari : at : kuli : auk :
a:ustarlar:ni : kafu : tuu : sunar:la :
a sirk:lan:ti

Normalisering

Tola let ræisa stæin þenna at sun sinn Harald, broður Ingvars.
þæiR foru drængila fiarri at gulli ok austarla ærni gafu, dou
sunnarla a Særklandi.

Översättning

Tola lät resa denna sten efter sin son Harald, Ingvars broder. De
for manligen fjärran efter guld och österut gav örnen (föda), dog
söderut i Särkland.

Publicerad: Södermanlands runinskrifter nr 179.

Runstenen upptäcktes i början av 1820-talet av slottsvaktmästaren Wallin. Stenen låg då som tröskelsten i källaren till det östra tornet på Gripsholms slott, det så kallade Teatertornet. Båda ändarna var inkilade under dörrens sidomurar och stenen var dessutom täckt av tjära. Tjäran kan tyda på att stenen först ingått i någon annan byggnad innan den hamnade i tornet.

Det skulle dröja drygt hundra år till 1930 innan stenen togs ut och inskriften kunde läsas i sin helhet. Av inskriften framgår att stenen är rest till minne av Harald, Ingvars broder. I Mälardalen finns över tjugo runstenar som rests till minne av män som dött tillsammans med Ingvar. Om denna färd i österled berättas i sagan om Ingvar den vittfarne. Enligt sagan dör Ingvar liksom de flesta av hans män under färden. Särkland är nordbornas namn på de muslimska länderna. En rimlig förmodan är att Harald slutat sina dagar någonstans i trakterna kring Kaspiska havet.

En fråga som diskuterats livligt är varför runstenen rests till minne av endast en av bröderna. Den förklaring som vunnit störst tillslutning är att Tola endast varit Haralds mor och inte Ingvars och de två alltså varit halvbröder. Man kan också tänka sig att monumentet bestått av två stenar en över Harald och en över Ingvar, där den senare stenen gått förlorad. En tredje möjlighet är att broder här inte åsyftar släktskap utan betecknar `vapenbroder, fosterbroder` eller liknande. En sådan betydelse av ordet broder förekommer i en runinskrift från Hällestad i Skåne.

Andra halvan av inskriften är på vers, diktad i den från det fornisländska litteraturen kända versmåttet fornryðislag. Versmåttet använder så kallat bokstavsrim där `rimorden` antingen börjar på vokal eller samma konsonant. Dessa bokstavrim är understrukna i den normaliserade texten i rutan ovan. Att `ge örnen föda` är ett poetiskt uttryck för att fälla fiender. Liknade uttryck är väl kända från den fornvästnordiska edda- och skaldedikten

Se även:

[Översätta runor](#) - Om translitterering, normalisering och översättning av runor.

[FMIS Fornsök](#) - Läs mer om denna runsten i Fornsök.

Till Södermanland

riksant@raa.se Webbredaktionen: redaktionen@raa.se | Om webbplatsen